

Gerda van Woudenberg

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus
Nijhoffprijs 1961

Gerda Sophia Helena (Gerda) van Woudenberg (1911-1995) was vertaalster, publiciste (onder meer over Louis Couperus) en docente Nederlands in Rome en Florence. In 1954 publiceerde ze in het Florentijnse maandblad Il Ponte een beschouwing over de Nederlandse letterkunde. In 1957 verscheen in de Rivista de litteratura moderne e comparate een artikel van haar hand over Louis Couperus als dé Nederlandse fin-de-sièclefiguur. Ook schreef ze artikelen over Nederlandse dichtkunst in o.a. het tijdschrift Poesia Nuova, met vertalingen van Hans Lodeizen en Guillaume van der Graft, en het tijdschrift Il Fuoco, met vertalingen van religieuze poëzie van Van der Graft, Engelman, Nijhoff en Aafjes. Voor enkele Italiaanse algemene en letterkundige encyclopedische uitgaven verzorgde ze bijdragen over Nederlandse, Vlaamse en Zuid-Afrikaanse literatuur. In haar pogingen de Nederlandse literatuur onder de aandacht van de Italianen te brengen, bezorgde ze in 1959 samen met Francesco Nicosia Poesia olandese contemporanea, de vertaling van Nederlandse moderne poëzie waarvoor ze de Martinus Nijhoffprijs zou krijgen. In 1977 publiceerde ze een levensbericht over Dr. Giacomo Prampolini (1898-1975), die ook werk van Couperus in het Italiaans had vertaald en die voor zijn vertaalwerk drie jaar na haar eveneens de Martinus Nijhoff Prijs had ontvangen. Met een legaat van Van Woudenberg werd in 2013 door het Koninklijk Nederlands Instituut Rome de Van Woudenberg Dissertatieprijs ingesteld. VertaalVerhaal dankt Jeannette Koch, Jeanne Crijns en Rien Meppelink voor hun inspanningen en Nicole en Lennaert Posch voor de toestemming dit dankwoord hier te mogen publiceren.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 1961

Excellenties, Dames en Heren,

Met gevoelens van grote erkentelijkheid dank ik het Bestuur van het Prins Bernhard Fonds voor de zo eervolle onderscheiding, die mijn aandeel in het tot stand komen van de bundel *Poesia olandese contemporanea* is waardig geacht, in de vorm van de prijs voor vertalingen uit het Nederlands. Niet alleen met grote erkentelijkheid, maar ook met een zekere schroom heb ik de verrassende mededeling van het besluit van de Jury vernomen, want ik weet maar al te goed, dat deze eerste poging, op grotere schaal een aantal Nederlandse gedichten in het Italiaans over te brengen en ze in hun literair-historisch verband te bezien, eigenlijk een soort proefschrift op vertaalgebied was, waartegen oppositie volstrekt niet denkbeeldig geweest zou zijn. Des te meer ben ik verheugd, dat de Jury zich zo welwillend en positief over de bloemlezing heeft uitgelaten en ik ben haar daarvoor dan ook zeer dankbaar.

Het spreekt welhaast vanzelf, dat mijn bijzondere dank tevens uitgaat naar mijn medewerker, Francesco Nicosia, zonder wiens literaire inzicht en fijn begrip voor poëzie, en vooral zonder wiens grote, daadwerkelijke steun, het boek niet licht zou zijn uitgegeven. Indien ik hier aan mijn vreugde over de prijs, die mij hier vanavond is uitgereikt, zo van harte uiting geef, dan ben ik me ervan bewust, dat wij beiden gelijkelijk kunnen delen in de voldoening over deze zo vererende bekroning van ons gezamenlijke werk.

Na hetgeen reeds door de voorzitter van de Jury over de bloemlezing is gezegd moge hier nog een enkel woord over het ontstaan en de groei van de bundel volgen.

Het toeval wil dat de eerste poëzie, waarvan wij indertijd de vertaling in het Italiaans ondernamen, juist die van de zo bij uitstek originele dichter en meestersvertaler was, wiens naam aan deze prijs verbonden is: Martinus Nijhoff. De dichter had namelijk in april 1951 een bezoek aan Rome gebracht, en bij gelegenheid van een voorlezing uit eigen werk in het Nederlands Historisch Instituut aldaar, waren hem als bescheiden hulde een drietal van zijn gedichten, in het Italiaans vertaald, aangeboden, bij welke vertalingen de heer Nicosia zijn hulp had verleend. Deze Italiaanse vertalingen, waaronder die van 'Het Kind en Ik', waren echter onvindbaar geworden, toen ik, enkele jaren later, naar aanleiding van mijn werk in Rome, bezielde werd door het idee, iets van onze eigen dichtkunst in het Italiaans weer te geven, en daarvoor de hulp inriep van dezelfde letterkundige.

En zo poogden wij allereerst deze verloren gegane vertalingen te reconstrueren; dit was een fascinerend werk, maar zeker niet gemakkelijk; ik herinner u slechts aan de eerste versregel van 'Het Kind en Ik': 'Ik zou een dag uit vissen', zo karakteristiek voor het taalgebruik van de dichter en voor ons Nederlands idioom, maar het bleek uiterst moeilijk – althans voor ons –, dit vers in het Italiaans op even pregnante wijze weer te geven. Uiteraard hadden wij ook niet de pretentie, het origineel ook maar enigszins te evenaren, maar veeleer is het de bedoeling geweest, en dit geldt natuurlijk voor alle gedichten die ten slotte in de bloemlezing

zijn opgenomen, om, met opoffering van het rijm, door een zo zuiver mogelijke weergave, de problematiek en de intieme geaardheid van iedere dichter tot hun recht te doen komen.

Dat daarbij van de originele klank en het ritme zoveel verloren ging, speelt ons ten zeerste, maar gelukkig heeft goede poëzie altijd een surplus, dat ook in een vertaling nooit geheel verdwijnen kan.

Na Nijhoff behoorde Marsman tot de eerste dichters, van wie vertalingen werden ondernomen en zo langzamerhand groeide het aantal vertaalde gedichten van zeer uiteenlopende lyrieci. Ook met de Tachtigers, met name Herman Gorter, hebben wij enige vertaalexperimenten ondernomen; maar wie als rechtgeaard Nederlander Gorter zegt, zegt ook onwillekeurig: Kloos, Verwey, Henriëtte Roland Holst, ja, Boutens en Leopold, en gezien de niet geringe moeilijkheden die hun taalgebruik opleverden, hebben wij ten slotte als uitgangspunt de generatie van 1910 genomen, en vooral gezocht naar een evenwichtige keuze en samenstelling van een anthologie, die representatief zou zijn voor de Nederlandse lyriek van de laatste halve eeuw. Dat wij daarbij weleens onbillijk zijn geweest tegenover sommige oudere en jonge dichters (ik noem bijv. het ontbreken van poëzie van Geerten Gossaert en Jacob Israël de Haan, van de oudste generatie), was duidelijk. Maar uiteindelijk overwoog de mening, dat te veel namen verwarring kunnen stichten en dat het verkieslijker was, een beperkt aantal dichters met een ietwat ruime keuze uit hun werk te vertegenwoordigen, zodat het voor buitenlandse, in dit geval dus Italiaanse lezers mogelijk werd, zich een enigszins betrouwbaar idee te vormen van wat er sinds het begin van de 20ste eeuw in de Nederlandse lyriek gaande is.

Gelukkig heeft de Italiaanse kritiek ons verrast met een gunstig oordeel, dat niet alleen aan hoffelijke welwillendheid tegenover vertalingen van poëzie uit kleine, vrijwel onbekende Europese taalgebieden was toe te schrijven; daarvoor bleek hun enthousiaste bewondering en ook *verwondering* over de rijkdom en de eigen aard van onze dichtkunst te echt en te spontaan. Trouwens, over het bestaan van de Nederlandse poëzie is juist Italië beter ingelicht dan menig ander land, dankzij de grote verdiensten van de letterkundige Giacomo Prampolini, wiens veelzijdige en onvermoeide werkzaamheden op het gebied van de Nederlandse en aanverwante literatuur genoegzaam bekend zijn, en die ook door de kritiek vaak werden gereleveerd. In ieder geval heeft dit oprechte enthousiasme ons erg goed gedaan, want daarmee bleek de opzet van het werk geslaagd: de nieuwere Nederlandse letterkunde in haar lyrische vorm, zij het ook voor een klein deel, een plaatsje te bezorgen in de belangstellingssfeer van de Italiaanse culturele gemeenschap.

Wat de uitgave van de bundel betreft, hebben we in Italië om zo te zeggen de wind meegehad, omdat de activiteit op het gebied van buitenlandse poëzievertalingen (met de originele tekst naast de vertaling afgedrukt) na de laatste oorlog bijzonder toegenomen is en verschillende vooraanstaande uitgevers zich werkelijk veel moeite getroosten, het Italiaanse publiek met het werk van bekende en minder bekende Europese en Amerikaanse dichters vertrouwd te maken. Zo kan men bloemzangen van voor- en naoorlogse Russische, Hongaarse, Engelse en Amerikaanse poëzie in het Italiaans vertaald aantreffen en zonder twijfel betekent

dit, hoezeer natuurlijk het origineel boven de vertaling te verkiezen is, een grote verruiming van het poëtische gezichtsveld.

Dat de gedachte, Nederlandse poëzie in het Italiaans over te brengen, echter niet alleen van onze eeuw is, bleek mij uit een kleine vondst die ik maakte, n.l. van een heel dun boekje uit 1818, dat in Groningen uitgegeven is, waarin enige toenmaals ‘moderne’ Hollandse gedichten door een zekere heer F.L. Bianchi in het Italiaans waren overgebracht. Volgens zijn thans erg vermakelijk aandoende berijmde voorrede, bleek hij er na een moeizame studie in geslaagd, door te dringen in de beroemde werken der Nederlanders en hij vond er zoveel poëtische schoonheden in, dat hij het waagde ze in zijn moedertaal over te brengen. Ook al is zijn vertaling weinig of niets waard, zegt hij, dan zullen toch zijn landgenoten de verdienste van het origineel wel erkennen. Het boekje is trouwens bedoeld voor de liefhebbers van beide talen.

Het zijn een zevental gedichten, o.a. de romance ‘Alrik en Aspasia’ van onze droefgeestige Rhijnvis Feith, waarvan de vertaling al even onbedoeld komisch is als het origineel; verder ‘Aan een gevallen Meisje’ (‘Ad una Giovine sedotta’) van Tollens, en ook de bekende vertelling ‘Roosje’ (‘Rosina’) van Bellamy.

Het is prettig, zonder hovaardij te kunnen constateren, dat sindsdien in onze letterkunde toch wel heel wat veranderd is en dat zij in onze tijd zo’n hoge bloei heeft bereikt, dat de term ‘Europees peil’ op haar ten volle toepasselijk is. Het is dan ook te wensen, dat bij de intense culturele uitwisseling, die tussen Italië en Nederland vooral na de oorlog bestaat, ook de literatuur in de richting Noord-Zuid nog meer moge doordringen dan tot nu toe het geval is geweest. Omgekeerd immers, is de Italiaanse letterkunde in Nederland al sinds eeuwen bekend en bewonderd en in onze tijd kan een grote lezerskring, mede dank zij voortreffelijke vertalingen, die zich van Dante tot Quasimodo uitstrekken, ervan genieten.

Moge het ‘tweerichtingsverkeer’ bij de uitwisseling van de letterkunde van Italië en Nederland in de komende jaren steeds toenemen, opdat men wederzijds kennis kan nemen van de scheppingen van dichters en prozaschrijvers, van wie Hans Lodeizen zegt:

‘er zullen altijd mensen zijn
bezig, zoals ik, te bedenken
wat het mooiste is’.